

Stepní lokality bývalého hraničního pásma mezi Sedlcem a Valticemi

Milada Rigasová, Regionální muzeum Mikulov

V roce 1992 a 1993 jsem prováděla soustavný botanický průzkum spojený se sběry pro herbář Regionálního muzea v Mikulově (MMI) ve výše zmíněném území, a navázala jsem tak na průzkum lokalit Langewart u Nového Přerova, Skalky u Sedlce a Rajsna u Valtic z let 1991 a 1992 (Rigasová 1992).

Mezi Sedlcem a Valticemi se táhne nízký hraniční hřeben vápencových Jihomoravských Karpat. Mikulovské vrchy, a to jejich nižší východní část Milovická pahorkatina, se zde stýkají s Valtickou pahorkatinou (Ivan 1971).

K typickým formacím jihomoravské vegetace patří stepní trávníky. Na seznamu zvláště chráněných druhů rostlin (příl. č. II vyhlášky Ministerstva životního prostředí ČR č. 395/1992 Sb.) se objevuje celá řada stepních rostlin. Výjimečné podmínky relativně nerušeného vývoje na zkoumaných lokalitách umožnily některým z těchto druhů existenci poměrně silných populací.

KAMENÍKY (280 m n.m.) jsou největší z těchto lokalit. Jejich rozloha je 5 ha. Leží 1,5 km jihozápadně od obce Úvaly, nejjižněji položené obce jižní Moravy, a 3 km JJV od lokality Skalky, se kterou vykazují i podobnou druhovou skladbu. Stejně jako na Skalkách i zde chybí hlaváček jarní (*Adonanthe vernalis*), kosatec nízký (*Iris pumila*) a kosatec písečný (*I. arenaria*).

V minulosti se zde těžil vápenec; zbytky selských lomů jsou patrný dodnes. Lokalita má proto charakter rozsáhlých terénních nerovností s mělkou vrstvou půdy. Některé části jsou porostlé keři. Na obnažených partiích strmějších břehů rostou typické rostliny skalnaté vápencové stepi, jako je mochna písečná (*Potentilla arenari m*) a mateřídouška časná (*Thymus praecox*). Dna nerovností s hlubším půdním podkladem jsou kryta souvislou drnovou květnatou stepí.

Z kriticky ohrožených druhů české květeny se v těchto podmírkách vzácně vyskytuje len chlupatý (*Linum hirsutum*) a pampeliška pozdní (*Taraxacum serotinum*). Ze silně ohrožených druhů na Kameníkách rostou nepočetné populace pryskyřníku ilyrského (*Ranunculus illyricus*), kozince rakouského (*Astragalus austriacus*) a vstavače vojenského (*Orchis militaris*). Silná populace vstavače vojenského (*Orchis militaris*) však existuje na nedaleké lokalitě Skalky, kde jsem v roce 1991 na ploše několika desítek m² napočítala přes 100 kvetoucích rostlin. Další silně ohrožený druh, sinokvět měkký (*Jurinea mollis*), vytváří na Kameníkách početnější populaci.

Rostliny ze skupiny ohrožených druhů se na Kameníkách vyskytují hojně. Roste zde kozinec vičencovitý (*Astragalus onobrychis*), koulenka vyšší (*Globularia punctata*), hvězdnice chlumní (*Aster amellus*) a koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*). Zvlášť výrazně je zastoupena sasanka lesní (*Anemone sylvestris*).

Typický obraz jarních Kameníků vytváří záplava jejich bílých květů, která kontrastuje s žlutou barvou květu čilmníku řezenského (*Chamaecytisus ratisbonensis*) a čilmníku rakouského (*Ch. austriacus*). Na krovnatých skalnatých stráních ve velkém počtu rozkvétá fialově kvetoucí divizna fialová (*Verbascum phoeniceum*). Výjimečnost Kameníků pak dotváří celá řada dalších stepních druhů rostlin, bez nichž by obraz bohaté jihomoravské kvetoucí stepi nebyl úplný. Za zmínu stojí výskyt záraz (*Orobanche sp.*), kopretiny chocholičnaté (*Pyrethrum corymbosum*), kavylu vláskovitého (*Stipa capillata*), bělozářky větvité (*Anthericum ramosum*), strdivky sedmihradské (*Melica transsilvanica*) a hrachoru širolistého (*Lathyrus latifolius*).

PAVÍ KOPEC (230 m n.m.) je stepní vrch o rozloze 2,5 ha ležící 1,5 km JJV od obce Sedlec a 1 km JV od lokality Skalky. Je obklopen rozsáhlými polními kulturami. Vegetaci tvoří drnová step; keře jsou jen ojediněle na okraji. Půdní profil je hlubší. Podobnou druhovou skladbu vykazuje nedaleký Liščí kopec u Mušlova. Zajímavá je především přítomnost hlaváčku jarního (*Adonanthe vernalis*), který se nevyskytuje ani na Kamenicích ani na Skalkách, avšak na Liščím kopci a v Milovickém lese roste hojně. Druhová pestrost na malém území Pavího kopce je mimorádná.

Populace silně ohrožených druhů: sinokvět měkký (*Jurinea mollis*), koniklec luční český (*Pulsatilla pratensis subsp. bohemica*), kozinec rakouský (*Astragalus austriacus*), pryskyřník ilyrský (*Ranunculus illyricus*) a kavyl sličný (*Stipa pulcherrima*) není možno označit za početné.

Hojnější jsou na Pavím kopci zastoupeny ohrožené druhy rostlin. Jedná se o hlaváček jarní (*Adonanthe vernalis*), hvězdnici chlumní (*Aster amellus*), koulenku prodlouženou (*Globularia punctata*), kozinec vičencovitý (*Astragalus onobrychis*), sasanku lesní (*Anemone sylvestris*), zvonek boloňský (*Campanula bononiensis*), zlatovlásek obecný (*Crinitina linosyris*), diviznu fialovou (*Verbascum phoeniceum*), len tenkolistý (*Linum tenuifolium*) a kavyl Ivanův (*Stipa joannis*). Stejně jako Kameníky vytvářejí i kvetoucí trávníky Pavího kopce během roku nezaměnitelné obrazy. Jednu velkou žlutou plochu tvoří na jaře stovky květů hlaváčku jarního spolu se stejně zbarveným kručinkovcem poléhavým (*Corothamnus procumbens*), jestřábíkem chlupáčkem (*Hieracium pilosella*), omanem srstnatým (*Inula hirta*) a omanem mečolistým (*I. ensifolia*). Ve znamení žluté je i pozdní léto, kdy kvete velké množství zlatovlásku obecného (*Crinitina linosyris*), záhoňky žluté (*Orthanita lutea*) a starčku přímětníku (*Senecio jacobaea*). Červenec je ve znamení bílé, kdy kvete bělozářka větevnatá (*Anthericum ramosum*), podobně jako na Skalkách ve stovkách exemplářů. Hodnotu Pavího kopce zvyšuje přítomnost záraz (*Orobanche sp.*), vítodu většího (*Polygala major*), kavylu vláskovitého (*Stipa capillata*), strdivky sedmihradské (*Melica transsilvanica*) a huseníku chlupatého (*Arabis hirsuta*).

AKÁTOVÝ HÁJEK (232,4 m n.m.) je asi 1 ha velká lokalita se stepními druhy 1,5 km JV od železniční zastávky Sedlec směrem na Valtice, 0,8 km SV od lokality Paví kopec. Místo je z větší části zarostlé akátem, stepní stráň zůstala zachována jen v jihozápadní části. Přesto na ploše ne větší než 5 arů se vyskytuje vzácnější druhy stepní květeny. Je třeba uvést alespoň koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*), devaternáček penízkový (*Helianthemum grandiflorum* subsp. *obscurum*), hlaváček jarní (*Adonanthe vernalis*), oma n'oko Kristovo (*Inula oculus-christi*), oman hnidák (*I. conyzoides*), oman mečolistý (*I. ensifolia*), oman srstnatý (*I. hirta*), modravec chocholatý (*Leopoldia comosa*), kavyl Ivanův (*Stipa joannis*), kavyl sličný (*S. capillata*) a strdivka sedmihradská (*Melica transsilvanica*). Přítomnost tolika druhů vzácné stepní flóry mluví určitě pro zachování i tak malé lokality.

SELSKÉ LOMY (283,2 m n.m.). Na hraničním hřebeni mezi lokalitami Kameníky a Skalky se nalézá několik rozlohou nevelkých remízků - bývalých drobných lomů, které hostí významné zástupce stepní flóry. Jsou to například kuřička svazčitá (*Minuartia fastigiata*), ožanka horská (*Teucrium montanum*), které odtud uvádí již Grulich (1992), zlatovlásek obecný (*Crinitina linosyris*), sinokvět měkký (*Jurinea mollis*), ale také devaterník penízkový (*Helianthemum grandiflorum* subsp. *obscurum*), pryskyřník ilyrský (*Ranunculus illyricus*), koulenka prodloužená (*Globularia punctata*), divizna fialová (*Verbascum phoeniceum*) a sesel pestrý (*Seseli varium*). Do povědomí botaniků se však asi zapíše obraz léta se zcela mimořádným množstvím modré kvetoucích lnů chlupatých (*Linum hirsutum*) a hyžďnic chlumních (*Aster amellus*).

Srovnání druhové skladby popsaných lokalit naznačuje na jedné straně podobnost, na straně druhé unikátnost každé z nich. Téměř beze zbytku byla panonská step na hranicích jižní Moravy a Dolního Rakouska přeměněna ve step kulturní - plantáže broskvoní, meruněk, vinné révy, monokultury obilí, slunečnice, kukuřice a jiných zemědělských plodin. Popsané stepní ostrůvky s víceméně přirozenou vegetací leží uprostřed zcela zúrodněné krajiny. Tuto skutečnost v době, kdy se mění vlastnické vztahy k půdě, nelze podceňovat. Pro zachování těchto cenných stepních lokalit je nutná jejich rychlá právní ochrana.

Na botanickém pracovišti Regionálního muzea v Mikulově jsou uloženy výsledky inventarizačních průzkumů následujících lokalit: Langewart u Nového Přerova; Šibeničník u Mikulova; Skalky, Paví kopec a akátový hájek u Sedečce; Rajsna u Valtic; Selské lomy a Kameníky u Úval. Pro vědecké a studijní účely je převážná většina ve článku zmíněných druhů dokladována v herbáři Regionálního muzea v Mikulově (MMI).

Kameníky s porostem sasanky lesní - *Anemone sylvestris*.

Len chlupatý - *Linum hirsutum*

Literatura

Rigasová M. (1992):

Stepní lokality bývalého hraničního pásma. - Regiom, Mikulov, 1992: 11-12.

Grulich V. (1992):

Rostliny vápencových stepí na hraničním hřebeni Holá pastviska.- Regiom, Mikulov, 92: 13-14.

Ivan A. (1971):

Geomorfologické poměry Mikulovské vrchoviny. - Brno.

Milada Rigasová

Steppenfundorte im ehemaligen Grenzgebiet zwischen Sedlec und Valtice

In den Jahren 1992-93 wurden botanische Untersuchungen im ehemaligen Grenzgebiet zwischen Sedlec und Valtice durchgeführt. Es handelt sich um kleine Inseln der Steppenvegetation entlang der mährisch-österreichischen Grenze, die von Feldern und Obstplantagen umgeben sind. Jeder dieser Steppeninseln ist durch das Vorkommen verschiedener seltener Pflanzenarten gekennzeichnet. Die Standorte sind nicht direkt vom Tourismus sondern von unüberlegten Eingriffen der Landwirte bedroht. Hinsichtlich der Veränderungen im Grundbesitz sollten sie möglichst schnell unter Naturschutz gestellt werden.